

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ

**НАУКОВИЙ ВІСНИК
ХЕРСОНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

Серія:
ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ
Випуск 6
Частина 5

Херсон
2014

- ності власників наземних транспортних засобів [Закон України від 01.07.2004 р. № 1961-IV] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.
- Підсумки діяльності страхових компаній за 2012 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/sk_4kv_2011.pdf.
 - Підсумки діяльності страхових компаній за 2012 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/SK_IV_kv_%202012.pdf.
 - Підсумки діяльності страхових компаній за 2013 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/sk_%202013.pdf.
 - Ляшенко Н.В. Ринок автотранспортного страхування України: стан, проблеми розвитку та особливості регулювання в умовах глобалізації страхових відносин / Н.В. Ляшенко, Л. М. Янушева // Державне управління: удосконалення та розвиток [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dy.nayka.com.ua/?operation=1&iid=450>.
 - Офіційний сайт Моторного (транспортного) страхового бюро України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.mtsbu.kiev.ua/files/01_12_2012_01_12_2013.doc.

УДК 336.717:004.9

Сисоєва Л.Ю.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри банківської справи
Української академії банківської справи

ВПЛИВ АСИМЕТРІЇ ІНФОРМАЦІЇ НА РИНОК БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ

У статті досліджено вплив асиметрії інформації на ринок банківських послуг. Визначено причини низької якості і неякісної звітності банків. Проаналізовані дані фінансової звітності банків, що ліквідовуються.

Ключові слова: банки, асиметрія інформації, фінансова звітність, ринок банківських послуг.

Сисоєва Л.Ю. ВЛИЯНИЕ АСИММЕТРИИ ИНФОРМАЦИИ НА РЫНОК БАНКОВСКИХ УСЛУГ

В статье исследовано влияние асимметрии информации на рынок банковских услуг. Определены причины низкого качества и некачественной отчетности банков. Проанализированы данные финансовой отчетности банков, которые ликвидируются.

Ключевые слова: банки, асимметрия информации, финансовая отчетность, рынок банковских услуг.

Sysoyeva L.Yu. THE IMPACT OF ASYMMETRIC INFORMATION ON THE MARKET OF BANKING SERVICES

This paper investigates the impact of asymmetric information on the market of banking services. The reasons of poor quality and substandard reporting banks. Analyzed the financial statements of banks in liquidation.

Keywords: banks, asymmetric information, financial reporting, market of banking services.

Постановка проблеми. Трансформаційна функція банківської системи, що передбачає акумулювання тимчасово вільних грошових коштів для їх подальшого інвестування та реалізації масштабних проєктів, в теперішній час в Україні працює неефективно внаслідок недостатнього ресурсного потенціалу банків, слабких передумов ефективного впровадження сучасних фінансових, комунікаційних і інформаційних технологій. Можливості потенційних вкладників у здійсненні вибору банку значно обмежуються через відсутність прозорої системи розкриття інформації щодо обліку, звітності та нагляду за діяльністю банків, що, в свою чергу, знижує потенціал банківського сектора в умовах існування неповної і недовірої інформації на ринку банківських послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок в дослідження ринків з асиметричною інформацією було зроблено Дж. Стігліцом та Дж. Акерлофом [1, с. 93], які довели, що джерелом інформаційних асиметрій є несумісність інтересів економічних суб'єктів, які функціонують на ринку. Особливий науковий підхід щодо розуміння асиметрії інформації відображено також в працях Ф. Мішкіна, Р. Фергюсона [2, с. 6], які вважають її іманентною рисою функціонування фінансової системи. Сучасні тенденції та проблеми розкриття інформації банками України знайшли відображення в наукових працях і українських дослідників таких як: В.І. Ричаківська [3, с. 4], Л.П. Снігурська [4, с. 46] та ін. Оцінюючи накопичені наукові здобутки вчених, слід відмітити, що переважна більшість праць присвячена порядку складання та надання фінансової звіт-

ності, а також розкриттю кількісних показників в фінансовій звітності. Втім, основні чинники та причини, що впливають на розповсюдження неякісної інформації на ринку банківських послуг все ще залишається невирішеними і вимагають глибшого дослідження як у теоретичному, так і в організаційно-прикладному аспектах.

Метою дослідження є розвиток науково-практичних підходів щодо врахування асиметрії інформації на ринку банківських послуг.

У сучасних умовах переходу від індустріально-технічного розвитку економіки до інформаційного, недостатніми є тільки знання та вміння, які отримані одноразово. Експоненціальний розвиток зовнішнього середовища вимагає значних змін, пов'язаних зі зростанням обсягів інформації, що потребує оцінки, аналізу та переробки, тому проблема асиметрії інформації набуває особливої наукової та практичної значимості, а подолання асиметричності інформації стає нагальною світовою тенденцією в останні роки.

Дослідженням асиметричного розподілу інформації на ринку фінансових послуг приділяли увагу багато зарубіжних вчених-економістів. Так, Нобелівська премія у 1996 році по економіці була присуджена В. Вікрі і Дж. Міррлісу [5, с. 165], які вперше розвинули теорію поведінки економічних суб'єктів в умовах асиметричної інформації. Вагомий внесок у розвиток теоретичних основ інформаційної асиметрії було зроблено американським науковцем Дж. Акерлофом [1, с. 93], який також отримав премію у 2001 році за аналіз ринків з несиметричною інформацією.

Під асиметрією інформації слід розуміти недостовірний розподіл інформації між учасниками ринку. При цьому у науковому середовищі наголошується, що ринок володіє інформацією стосовно перехресного розподілу ознак таким чином, що кожен учасник оцінюється як володар певної характерної інформаційної ознаки [1, с. 94].

Асиметрія інформації на ринку банківських послуг має ряд специфічних ознак, серед яких: двосторонній характер неналежного розкриття інформації як з боку банку, так і з боку клієнта; поглиблений характер інформаційної асиметрії внаслідок зміни ситуації на ринку, зокрема погіршення макроекономічної кон'юнктури; навмисне приховування не тільки банком, а й клієнтом правдивої інформації та створення інформаційних бар'єрів, а також різні підходи до «вдбору інформації» на ринку.

Основні чинники, що зумовлюють існування асиметрії інформації, представлені на рис. 1.

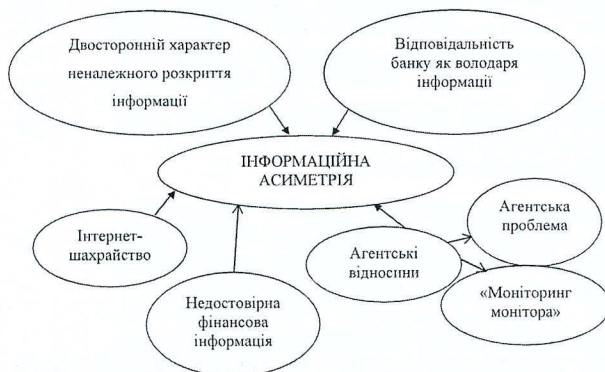

Рис. 1. Основні чинники, що визначають інформаційну асиметрію на ринку

Розглянемо більш детально зазначені вище чинники.

Зрозуміло, що достовірна і повна інформація про економічні вигоди на ринку банківських послуг не може бути загальнодоступною, оскільки обізнаність вимагає наявності певних факторів, в першу чергу, адекватних професійних навичок та значних трансакційних можливостей.

Банки володіють значними обсягами інформації і тому можуть навмисно приховувати інформацію від інших учасників ринку. Саме цей аргумент і був врахований нами при обґрунтуванні того факту, що від поведінки керівництва та власників банку залежить розповсюдження навмисно викривленої інформації.

По-перше, банки володіють значно більшими обсягами інформації стосовно ситуації на ринку банківських послуг, що пояснюється наступним:

- банки як інститути платіжної системи, що мають доступ до кредитної історії позичальників, отримують інформацію щодо їх діяльності не тільки з даних, наданих третьою стороною, але й виходячи з власноруч зібраного і обробленого великого обсягу інформації стосовно поточної діяльності позичальників;

- між банком і його клієнтами встановлюються довготривалі стосунки, завдяки яким банк має в своєму розпорядженні надійні відомості про їхнє фінансове становище;

- банки отримують неофіційну інформацію на основі довгострокових відносин, а з огляду на неофіційний характер цієї інформації, тільки банкір може нею скористатися, що забезпечує йому перевагу перед іншими учасниками на ринку банківських послуг.

По-друге, банки, виходячи з довгострокових відносин та існуючої кредитної історії позичальників, витрачають менше коштів на збір та аналіз додаткової інформації щодо здійснення кредитних операцій та швидше приймають рішення щодо фінансування певного проекту, що забезпечує банкам ще одну перевагу на ринку банківських послуг.

По-третє, банківська кредитна угода є інформаційним сигналом для інших учасників ринку щодо надійності позичальника.

Тому вважаємо, що саме банки формують певне інформаційне поле не тільки для споживачів банківських послуг, але й для інших учасників ринку – страхових компаній, інвестиційних фондів, рейтингових агентств тощо. Саме це, на нашу думку, можна вважати однією з заборук забезпечення стабільного функціонування ринку. І намагання власників банків проводити операції на ринку з підвищеною дохідністю водночас перекладаючи підвищений ризик на споживачів є типовим проявом наявності інформаційних переваг в одній зі сторін банківської угоди і існуванням проблеми морального ризику.

Згідно з основними положеннями агентської теорії, в умовах неповної інформації для клієнтів банку як володарів капіталу важливим є делегування частини функцій по прийняттю рішень саме банку. Слід звернути увагу на нові можливості, що відкриваються в цьому випадку перед клієнтами щодо скорочення витрат щодо збору інформації. Зниження цих витрат є найважливішим мотивом для появи інновацій у банківських послугах. Дійсно, для споживачів фінансових послуг неможливо самостійно управляти капіталом з використанням сучасних фінансових технологій, адже це вимагає багато часу, великих професійних знань, досвіду і точного розуміння змісту складних операцій.

Враховуючи існування проблеми асиметрії інформації на ринку банківських послуг та необхідності контролю над позичальниками або проектами, банки традиційно виконують на ринку функцію інститутів делегування моніторингу. Але, на нашу думку, діяльність банку по моніторингу і кредитуванню також створює проблему стимулювання їх надійної діяльності. Зазначена проблема є типовою агентською проблемою, яка пов'язана з ситуацією морального ризику, що означає неможливість для вкладника визначити реальні зусилля банку по моніторингу та доступу до інформації, що отримується ним, а також існування можливості прихованих дій банку як агента-посередника щодо штучного заниження виплат по операціям, що належать вкладникам. Агентська проблема означає необхідність «моніторингу монітора» і є причиною появи у вкладників особливих агентських витрат, або, точніше, – витрат делегування.

Враховуючи існування проблеми асиметрії інформації на ринку та необхідності контролю над позичальниками, банки традиційно виконують на ринку функцію інститутів делегування моніторингу. В той же час на основі досліджень, здійснених Дугласом В. Даймондом [6, с. 393], можна стверджувати про значний потенціал для отримання ефекту масштабу. На нашу думку, банки можуть більш якісно виконувати функцію моніторингу, виходячи зі своїх можливостей мінімізувати витрати на моніторинг.

Найбільше умисно викривляється інформація при наданні таких банківських послуг, як кредитні, страхові та депозитні послуги. Так, при отриманні позички в банку клієнт не володіє достатньою інформацією щодо ряду факторів, що характеризують якість кредитної послуги, а саме: розмір ефективної

ставки, можливість пролонгації договору, тарифи щодо обслуговування кредиту, реальний строк розгляду заявки на кредит тощо. При наданні страхових послуг банк може не розповсюджувати інформацію щодо афілійованих страхових компаній, а також чітко не визначати види страхових випадків. При розміщенні вкладу клієнт банку наражається на ризик недостовірності даних щодо комісійних платежів при знятті та зарахуванні нових сум у відділеннях банку або взагалі в інших банках.

Окремим чинником, що може впливати на інформаційний ринок є швидкий розвиток інтернет-комунікацій. Безперечним є той факт, що значний стимулюючий вплив на еволюцію ринку банківських послуг здійснюють розвиток технологій, інновацій, конкуренція. Зокрема, завдяки впровадженню сучасних технологій під час роботи з клієнтами в режимі «онлайн» через Інтернет, технічні транзакційні витрати банків скоротилися, водночас зросла частка розповсюдження задалегідь неправдивої інформації, а також шахрайських дій по відношенню банку, клієнтів тощо.

Ще одним каналом розповсюдження асиметричної інформації є оприлюднення фінансовими компаніями на своїх офіційних сайтах недостовірної фінансової інформації щодо свого фінансового стану. Гостро ця проблема постала під час розгортання кризи 2007-2008 рр., коли виявилися неплатоспроможними потужні фінансові конгломерати Lehman Brother, AIG, Dexia, Kaupthing, NorthenRocks, Fortis, Merrill Lynch.

Проблема подання та оприлюднення недостовірної інформації виявилася актуальною і для банків України. Аналіз показників фінансової звітності банків, в яких була запроваджена тимчасова адміністрація на протязі 2009-2011 рр., тобто в посткризовий період, довів, що показники більшості банків за квартал до введення тимчасової адміністрації відповідали показникам в цілому по відповідній групі, а в деяких випадках навіть були кращими [7, с. 242].

Для подальшого дослідження, було здійснено аналіз показників звітності банків України, в яких тимчасова адміністрація була введена в 2012 році, а процедуру ліквідації було розпочато в 2013 р. – це АТ «БАНК ТАВРИКА» і АТ «ЕРДЕ БАНК».

Було розраховано десять основних показників:

- відношення статутного капіталу до власного капіталу;
- прибутковість активів;
- відношення власного капіталу до зобов'язань;
- відношення статутного капіталу до активів;

- відношення статутного капіталу до активів;
- відношення чистого прибутку до активів;
- відношення депозитів до статутного капіталу;
- відношення депозитів до власного капіталу;
- відношення обсягів наданих кредитів до обсягів залучених депозитів;
- частка резервів під кредитні операції в загальних обсягах активів.

Результати розрахунків основних показників звітності АТ «БАНКУ «ТАВРИКА» представлені в таблиці 1.

Слід зазначити, що тимчасову адміністрацію в АТ «БАНК «ТАВРИКА» було запроваджено на період з 21.12.2012 по 20.03.2013 рр. До введення тимчасової адміністрації банк мав показники забезпеченості капіталом на рівні банків третьої групи. З введенням тимчасової адміністрації власний капітал банку став від'ємним, сформовані під кредитні операції ризики резерви зросли з 2 до 38%, банк став збитковим, різко зменшилася сума коштів фізичних та юридичних осіб.

Беззаперечним є те, що банки володіючи значними обсягами, є володарями унікальної інформації на ринку, яка має бути належним чином розповсюджена і донесена до споживачів банківських послуг. Тому інформаційна асиметрія залежить, в першу чергу, від поведінки банків як учасників ринку банківських послуг і саме вони задають моделі і обсяги реалізації інформації.

Серед основних причин наведення банками асиметричної інформації є недосконала система корпоративного управління та відсутність контролю з боку акціонерів банку, непрофесіоналізм працівників банку, неналежне виконання своїх функціональних обов'язків керівництвом банку. Останні чинники можуть бути розцінені не тільки як результат неупередженої поведінки персоналу, а й певні шахрайські дії з умисним приховуванням «поганих новин» для користувачів банківських послуг.

Таким чином, різна архітектоніка взаємовідносин банк-клієнт по-різному буде впливати на розвиток ринку банківських послуг, причому негативні ефекти асиметрії інформації впливатимуть на всіх учасників, що володіють суттєвим обсягом інформації, якість і достовірність якої є різною. Саме асиметрія інформації є головною причиною недовіри клієнтів до окремих банків, а недостатній рівень розкриття узагальнюючої банківської інформації, що має місце в фінансовій звітності банків України, унеможливає ранню діагностику проблемності цих банків з боку наглядових органів.

Таблиця 1

Показники АТ «БАНКУ «ТАВРИКА» до та після введення тимчасової адміністрації [8]

	01.04.2012		01.07.2012		01.10.2012		01.01.2013	
	банк	по III групі	банк	по III групі	банк	по III групі	банк	по III групі
Статутний капітал/ Власний капітал	0,805	1,039	0,772	1,014	0,828	1,028	-0,50	1,507
Чистий прибуток* 100% / Активи	0,008	0,076	0,008	0,199	0,013	0,181	-41,21	-0,825
Власний капітал/ Зобов'язання	0,084	0,137	0,086	0,141	0,094	0,138	-0,202	0,127
Статутний капітал/Усього активів	0,063	0,125	0,061	0,125	0,071	0,125	0,132	-0,253
Власний капітал/Усього активів	0,078	0,12	0,079	0,123	0,086	0,121	-0,412	-0,008
Чистий прибуток/Активи	0	0,001	0	0,002	0	0,002	-0,412	-0,008
Депозити/ Статутний капітал	8,598	4,513	8,985	4,393	8,241	4,594	8,502	3,589
Депозити/Власний капітал	6,924	4,689	6,933	4,454	6,82	4,724	-4,437	5,41
Кредити/Депозити	1,209	0,985	1,23	1,005	1,232	0,985	0,872	0,907
Резерви під кредитні операції, у % до активу	2,225	6,389	2,121	6,351	2,239	6,124	38,111	6,753

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. George A. Akerlof. The Market for «Lemons»: Quality Uncertainty and the Market Mechanism // The Quarterly Journal of Economics, v. 84, August 1970. – P. 91-104.
2. Mishkin, F. Global Financial Instability: Framework, Events, Issues / F. Mishkin // Journal of Economic Perspectives. – 1999. – Vol. 13. – P. 3-20.
3. Ричаківська В.І. Проблеми розкриття інформації у фінансовій звітності банків / В.І. Ричаківська // Вісник НБУ. – 2004. – № 7. – С. 4-5.
4. Снігурська Л.П. Огляд змін у МСФЗ щодо обліку фінансових інструментів та формування фінансової звітності, запланованих на 2010-2011 роки / Л.П. Снігурська // Вісник НБУ. – 2011. – № 1. – С. 44-52.
5. Sandmo, Agnar. «Asymmetric Information and Public Economics: The Mirrlees-Vickrey Nobel Prize» Journal of Economic Perspectives, 13(1). – P. 165-180.
6. Diamond D.W. Financial Intermediation and Delegated Monitoring / Diamond D.W. // Review of Economic Studies. 1984. Vol. 51. – P. 393-414.
7. Белова І. В. Необхідність удосконалення контролю за банками щодо подання фінансової звітності / Белова І.В., Коренева О.Г., Сисоєва Л.Ю. // БІЗНЕС ІНФОРМ. – № 1. – 2013. – С. 239-245.
8. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=64097.

УДК 336.276

Сич Н.О.

аспірант кафедри фінансів

Української академії банківської справи Національного банку України

СТВОРЕННЯ РАДИ З ПИТАНЬ УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНІМ БОРГОМ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВИ

Стаття присвячена визначенню необхідності створення в структурі державного апарату, спеціального виділеного органу для контролю за державним боргом. Цей орган – Рада з питань управління зовнішнім боргом країни. У статті проаналізовано досвід європейських країн, а саме Великобританії та Португалії. На основі аналізу успішного функціонування в цих країнах подібного органу нами визначено основні повноваження Ради, запропонований варіант її структури. У статті також виділено основні функції Ради та її підпорядкованість державним органам влади.

Ключові слова: зовнішній державний борг, управління боргом, обслуговування зовнішнього боргу, кредити міжнародних організацій, Національний банк України, Аудиторська палата України, агентство з питань управління боргом, структура боргових запозичень.

Сыч Н.А. СОЗДАНИЕ СОВЕТА ПО ВОПРОСАМ УПРАВЛЕНИЯ ВНЕШНИМ ДОЛГОМ КАК НЕОБХОДИМАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ СОВРЕМЕННОГО ГОСУДАРСТВА

Статья посвящена определению необходимости создания в структуре государственного аппарата, специального выделенного органа для контроля за государственным долгом. Этот орган – Совет по вопросам управления внешним долгом страны. В статье проанализирован опыт европейских стран, а именно Великобритании и Португалии. На основе анализа успешного функционирования в этих странах подобного органа нами определены основные полномочия Совета, предложен вариант ее структуры. В статье также выделены основные функции Совета и его подчиненность государственным органам власти.

Ключевые слова: внешний государственный долг, управление долгом, обслуживание внешнего долга, кредиты международных организаций, Национальный банк Украины, Аудиторская палата Украины, агентство по управлению долгом, структура долговых заимствований.

Sych N.A. ESTABLISHMENT OF THE MANAGEMENT OF EXTERNAL DEBT AS A NECESSARY COMPONENT OF THE MODERN STATE

The article is devoted to defining the need to create the structure of the state apparatus, the Designated Authority to control the public debt. This body – the Council for the management of external debt. The article analyzes the experience of European countries, namely the United Kingdom and Portugal. Based on the analysis of successful operation in these countries such authority, we have identified the main powers of the Council, a suggestion of its structure. The article also highlights the main functions of the Council and its subordination to the civil authorities.

Keywords: foreign debt, debt management, external debt, loans from international organizations, National Bank of Ukraine, the Audit Chamber of Ukraine, the agency for debt management, debt structure.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції світового розвитку економіки є доказом високого рівня взаємозалежності окремих національних економік від світового господарства в цілому. Залучення державою зовнішніх позик зумовлено нестачею власних фінансових ресурсів, підтримки національної валюти, необхідністю фінансування бюджетного дефіциту. На сьогоднішній день, в умовах нагромаджень зовнішнього державного боргу, проблема ефективного управління ним – це насамперед питання економічної безпеки держави. В Україні це є в основному компетенцією департаменту державного боргу в складі Міністерства фінансів України. З огляду на

те, що в Україні відсутній єдиний базовий закон, який би визначав суть ефективного управління зовнішнім державним боргом, проблема створення спеціального окремого органу держави з управління боргом становиться все більш актуальною. Зважаючи на те, що обсяги зовнішнього боргу постійно зростають. Його структура та застосовувані інструменти на різних етапах його використання – змінюються, нам не обійтись без створення єдиного державного органу – агентства з питань управління зовнішнім державним боргом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок в дослідження питання управління зо-